

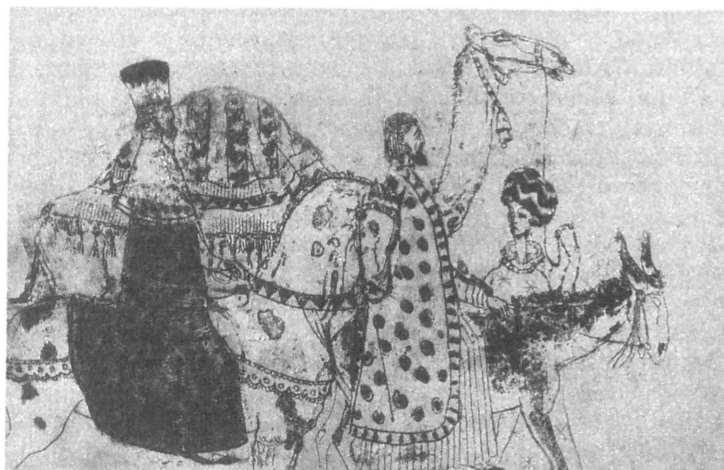
Álljon meg a menet!

1989 novemberében, decemberében heteken át úgy tűnt, néhány kulturális lapnak, szakmai folyóiratnak megpecsételődött a sorsa: pénz, tehetős lapgazda hiányában megszűnnek. A halálra ítélték között található a *Népművelés*, a *Kultúra és Közösség*, a *Filmvilág*, a *Színház*, az *Új Tükör*, a *Film*, *Színház*, *Muzsika* stb., és ami nekünk a legjobban fáj, a *Könyvtáros*.

Miért?

A kérdésre adott művelődési minisztériumi válasz két okot is megjelöl. Az egyik: a tárca nem tudja és nem is óhajtja vállalni a kulturális és szakmai folyóiratok veszteségét, miután az e lapokat kiadó Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat is elzárkózott az évente súlyos milliókat kitevő ráfizetés kiegyenlítésétől. A történeti hűség kedvéért meg kell jegyezni, hogy az MM sohasem térítette meg a kulturális és szakmai lapok veszteségeit a Pallasnak – az egyetlen 1989-es esztendő kivételével, amikor is 40 milliót utalt át erre a célra. Az igazság az, hogy a vállalat lehetőséget kapott arra, hogy év végén a termelési adóból levonhassa ezeknek

a folyóiratoknak a ráfizetését. Nem ismerem ennek a levonási procedúrájának a mechanizmusát, de valószínűleg úgy történt, hogy a vállalat által kimutatott veszteség valós voltát a művelődési tárca igazolta. Ez a megoldás bizonyára nem jó, hiszen ez sem a vállalatot, sem a szerkesztőségeket, sem a minisztériumot nem ösztönözte a takarékosagra, az olcsóbb megoldások keresésére – sőt. Mindentől függetlenül ez a bizonyos nem jó megoldási gyakorlat máig él, legalábbis ezt vettem ki a Kossuth rádió egyik december eleji kora reggeli riportjából. A telefonos riportban ugyanis *Morvai Ferenc* úgy nyilatkozott, hogy kezében tartja *Stark Antal* művelődési minisztériumi államtitkár által aláírt levelet, amely szerint adójából levonható a *Petőfi Sándor* földi maradványait kutató szibériai expedíció költsége, mintegy 14 millió forint. Egy ilyen megoldásba bizonyára boldogan belemenne a Pallas a kulturális lapok vonatkozásában is. Persze nem tudhatom, hogy ez a lehetőség csak a kivételes fontossággal bíró Megamorv-expedíció esetében adott-e, vagy netán más, kisebb fontosságú

kulturális tevékenységre – például a kulturális és szakmai lapok megjelenítésére – is kiterjeszhető?

A másik válasz arra a kérdésre, hogy az MM miért veszi le a kezét az általa alapított lapokról, még nehezebben fogadható el. Arról van szó ugyanis, hogy azért kell ezeknek a lapoknak elkerülniük a tárcától, mivel szélesebb körre kiterjedő, semlegesebb támogatási rendszert kívánnak bevezetni. Magyarán: a frissen indult új lapoknak is részesülniük kell az állami támogatásból. *Glatz Ferenc* miniszter egy interjújában meglehetősen világosan fogalmaz: „Egyenlő feltételeket kell teremteni. Ezért a folyóiratok is megpályázhatják azt a pénzt, ami a büdzséből rendelkezésére áll. Milyen alapon támogassam én azt a 19 folyóiratot, amelyek az elmúlt három évtizedben államilag engedélyezetten egzisztáltak? És miért ne támogassam azokat az új folyóiratokat, amelyek az új szellemi áramlatokat próbálják keretbe foglalni? Ugyanúgy magyar állampolgárok olvassák... Ezért a kézből etetés kultúrpolitikájának egyszer és mindenkorra végét kell vetni” (Mai Nap 1989. nov. 26.). Lássuk csak, mely lapokra gondol a miniszter, amelyeket eddig távol tartottak a kultuszbüdzsétől, s amelyeket – furcsa fordulattal – most részletteni kíván a kultúrpolitikai „kézből etetésből”: *Új Idő*, *Hitel*, *Holmi*. A riporter még kibővíti a sort: *A Lappal*, a *Stádiummal* és a 2000-re. Mindezekkel példaként szembeállítja az *Új Írást*, amely „öt-hatezres példánnyal és abból 60 százalékos remittendával él meg”. Vessünk egy pillantást ezekre az új folyóiratokra. Az *Új Idő*-t alapította és kiadta az Új Idő Lap- és Könyvkiadó Kft., tehát az a vállalkozás, amelyik kalózkidrásban megjelentette a csonka Gulágot (és bírósági döntés ide vagy oda, máig árulja a nyílt utcán), s amelynek vezére és atyamestere Végh Antal. A *Hitelt* az ISIS Kiszövetkezett Eötvös Kiadója adja ki, amely név köztudottan a Püski-konzorciumot takarja. A szerkesztőbizottság elnöke *Csoóri Sándor*, a főszerkesztő *Bíró Zoltán*, mindketten az MDF vezetői. A „rendkívül színvonalas” *Holmi* az MTA–Soros alapítvány és az Állami Biztosító támogatásával jelenik meg. Valóban ezeket a lapokat nem az állam, nem a művelődési tárca alapította, tehát nem lenne kötelessége létük, megjelenésük segítése. De vajon igazolták-e már létjogosultságukat? Az említett lapok legöregebbike, a *Hitel* 1988-ban, az *Új Idő* s a *Holmi* 1989 folyamán indult. Ki az a nagy próféta, aki meg tudja jósolni, hogy

közülük melyik és milyen minőségben éri meg a két esztendő. Ami pedig a remittendát illeti, az új lapok egy része máris versenytársa a „régieknek”.

Esélyegyenlőség vagy cserbenhagyás?

Arról is szót kell ejtenünk, hogy elképesztő igazságtalanság a kulturális és szakmai folyóiratokat „nagy pályán” versenyeztetni. A könynyebbség kedvéért vegyük például a mi lapunkat, a *Könyvtárost*. A címünk már eleve behatárolja olvasóközösségünket, a könyvtárosok mintegy 25–30 ezres taborát, s az impresszumunkban is szerepel, hogy „A Művelődési Minisztérium lapja”. Ugyanakkor az emlegetett *Új Idő* impresszumában azt olvashatjuk: „Független irodalmi, közéleti folyóirat”, a *Hitelben*: „Független, irodalmi, társadalmi, kritikai lap”, a *Holmi* esetében csak a rovatokból tudjuk kikövetkeztetni, hogy foglalkoznak zenével, filozófiával, publicisztikával, történelemmel, szociológiával, verssel. Egész egyszerűen nem lehet se a mi lapunkat, se a *Népművelést*, se a többi kulturális, szakmai folyóiratot egy kalap alá venni ezekkel az eleve széles érdeklődési kört célzó, szerteágazó tematikájú lapokkal. Mellesleg – elnézést a személyes utalásért, de *Glatz Ferenc* emlegeti az általa szerkesztett lapot az „én História”-nak – ropant kíváncsi lennék, hogy a *História* Pallas-féle költségkímutatása (házon belül: „lepedője”) milyen értékeket sorol fel. Pedig a *Históriát* veszik, mint a cukrot.

Summa summarum: a Pallas által (kiadóként és lapgazdaként) megjelentetett kulturális és szakmai folyóiratok abba a kategóriába tartoznak, ahol a fontosságot, a létet nem a pozitív gazdasági eredmény igazolja. Ezeket a folyóiratokat, szerinte a világon, olyan központi támogatások segítik fenntartani, amelyek az értéket és a monetáris sikert világosan megkülönböztetve, kiküszöbölik az egyoldalú piaci hatásokat. Egy ilyen mechanizmusnak a kidolgozása és működtetése a mostaninál összehasonlíthatatlanul több, minőségileg jobb munkát követelne meg a mostanában oly szívesen kultusztárcának becézett minisztériumtól. Ehelyett az MM a jóval könnyebb, ugyanakkor feltétlenül látványos megoldást választja: magasra emelve a Demokrácia oly sok mindenben megmártódott, oly sok mindenre felhasználás nélkül, nyújtott csatárléptekkel kivonul a kultúrából. Ennek a látványos kivonul-

lásnak egyik epizódja, stációja a kulturális és szakmai lapok cserbenhagyása.

Itt tényleg cserbenhagyásról van szó! Vagy mire véljem *Pusztai Ferenc* művelődési államtitkárnak az *Új Tükör* szerkesztőségéhez intézett „elbocsátó szép üzenetéből”, az alábbi passzust: „Hosszas vajudás, a minisztérium vezetőivel való sokszori megbeszélés után jutottunk arra a fájdalmas döntésre, hogy az Új Tükör évi mintegy 50 milliós veszteségét átmenetileg sem tudjuk vállalni, ezért a Művelődési Minisztérium a lapgazdaságról, így az ezzel járó kötelezettségeiről lemond.” Ha ez a gondolatmenet igazolható, akkor elképesztő perspektívák tárulnak fel a honpolgár előtt. Például X. Y., számot vetve zilált anyagi helyzetével, hivatalos levélben közli a pénzügyminiszterrel, hogy „ezennel adófizetési kötelezettségeimről lemondok”, vagy A. B. húszéves fiatalember megírja a honvédelmi miniszternek: „közeledvén bevonulásom ideje hadkötelezettségemről lemondok”, vagy Z. (az elvált apa) három gyermeke anyját értesíti: „jobb helyet találván fizetésem 40 százalékának, gyermektartási kötelezettségemről lemondok”. Kérdésem, hogy ez az elintézési mód a jövőben ezentúl általánossá válik-e a gazdasági és társadalmi életben, vagy netán kötelezővé teszük?

Nagy szavakat használva, a magyar nép azal bízta meg a Művelődési Minisztériumot és személy szerint a mindenkori minisztert, hogy a magyar kultúrát szolgálja (ezért minisztérium a szó eredeti jelentésében) és gondozza. Ebbe a szolgálatba, gondozásba igenis beletar-

tozik a kulturális lapok, szakmai folyóiratok fenntartása, megjelenésük biztosítása. Erről a kötelezettségről ugyanúgy nem lehet lemondani, mint az iskolákról, a könyvtárakról, a kulturális terület egyéb intézményeiről. Ezek egyikéről sem lehet lemondani. Más kérdés, hogy le lehet mondani mind a miniszternek, mind a minisztérium többi vezetőinek, mondván a megbízást nem tudom, nem tudjuk vállalni a jelen feltételekkel, jöjjön, jöjjenek mások, talán ő(k) jobb pénzügyi feltételeket tudnak kicsikarni, megteremteni.

Nagyon is elfogadható álláspont lett volna az MM részéről, ha azt mondja: túlságosan drágán állítják elő a szakmai-kulturális folyóiratokat, a tárcának nincs ennyi pénze erre a célra, ugyanakkor elismerjük e lapok megjelenésének fontosságát, tehát gondolkozzunk közösen, a tárca, a szerkesztőségek, a kiadók, hogyan tudjuk a jelen szomorú viszonyok között biztosítani a jövőt. A megoldás felé mutató intézkedések: a szerkesztőségi helyiségek horribilis bérleti díjának radikális csökkentése, például megürült pártbizottsági vagy munkás-őr helyiségek pályázatos kiutalásával, a munkatársi gárda szűkítése, lapár-emelés, terjedelmi csökkentés stb. Tehát ki kellett volna dolgozni egy olyan visszavonulási taktikát, amely biztosította volna a lapok kiadásának, jelenlétének folyamatosságát arra az átmeneti – remélhetőleg rövid – időszakra, ameddig a kultúra számára is vékonyan csordogál a dotáció a zilált központi kasszából.

Ebből az együttgondolkodásból nem csak a mi esetünkben, de gondolom, a hasonló cipőben járó többiek esetében sem lett semmi. Ehelyett – a könnyebb megoldást választva – az MM a csikók közé dobta a gyepőt, kijelentvén, a szakmai lapokat pedig tartsa el a szakma. Ha a szakmának szüksége van saját lapra, bizonyára el is fogja tudni tartani, ha pedig nem tudja eltartani, nyilvánvalóan nincs rá szüksége. Nem is lehetne semmit se szólni erre az okfejtésre, ha a szakmát – esetünkben a könyvtárügyet – nem szegényítették volna és nem szegényíteniék most is folyamatosan a végelgyengülésig.

Nincs értelme erről tovább beszélni, mégis felteszem a kérdést: a jelenlegi kritikus helyzetben nem túlságosan nagy felelőtlenség nyilvánosság nélkül hagyni a szakmát? Csak a múlt esztendőben hány és hány esetben „rettentettük” vissza a könyvtárellenes erőket?

(Folytatás a 120. oldalon)

